

עניין במות היחיד

ר' עמיחי מרקוס

בבמות, שזה היה מחמת שלא רצו לוותר על האהבה והדביקות הבאים בעקבותיה. אולם באמת הייתה זו טעות, משום שבסופו של דבר עיקר ההקרבה האידיאלית היא זו שבאה מתוך מרכזיות האומה במקדשה, ושמירת גדרי התורה ומצוותיה עדיפה על פני חוויית ההקרבה, על אף ההתרוממות המורגשת בה.²

ובאמת הרד"ק כותב במפורש, בפסוק הנ"ל, שההקרבה בבמת יחיד גם בזמן ההיתר לא הייתה אידיאלית ולא לכתחילה, ודוד המלך לא נהג בה, כי יש בה חשש של קירוב לעבודה זרה: "...למה אמר רק, והלא מותרות היו הבמות עד שבנה הבית, לפי שאמר בחקות דוד אביו ודוד לא זכה אלא במזבח אשר לפני הארון בירושלים או בבמה אשר בגבעון, ולא ראינו לו שזבח וקטר בבמות אחרות, כי הרבות הבמות מביא האדם לע"ג כי הוא משפט הגוים שבונים במה בכל הר וגבעה ותחת כל עץ רענן".³ ובזה מובן מה שכתב ב'צורור המור' (לר' אברהם סבע) בפרשת ראה, שכל ההיתר בבמות היה "בהכרח, לפי שלא היה ראוי שתשתכח מהם תורת הקרבנות", אך לא לכתחילה. [ומתאים הדבר לכיוון ההסברה

בספר מלכים א' (ג', ג') נאמר על שלמה המלך: "ויאהב שלמה את ה' ללכת בחקות דוד אביו רק בבמות הוא מזבח ומקטיר". משמע בפסוק שעל ההקטרה בבמות יש ביקורת על שלמה. וקשה, הרי מדובר בטרם נבנה המקדש, בשעת היתר הבמות, ומדוע מבקרו הנביא על כך?

מפרש רש"י: "בגנותו דיבר הכתוב, ששהה את בנין הבית ארבע שנים".

שואל הנצי"ב: למה פירש הכתוב גנותו באופן זה, שזיבח בבמות שהיו אז בהיתר, במקום לפרש את עיקר הגנות, שהיא ההתעצלות בבנין הבית? מבאר הנצי"ב, ששלמה המלך אכן לא עיכב את בניית המקדש מעצלות, חלילה, אלא שהיה לו חשבון רוחני, שעליו אכן יש ביקורת. כי בזמן היתר הבמות היה נוח וקל לכל מי שרוצה להקריב במקומו, ובכך לבוא ליתר אהבה ודביקות, המתעוררת ע"י ההקרבה, ושלמה חשש שכל זה יאבד לאחר שיבנו את הבית, שכן העלייה לרגל לירושלים קשה בהרבה ותמעט את ההקרבה. ומבאר הנצי"ב שזאת הסיבה שבגללה כשהיה איסור הבמות נוהג, הן בזמן שילה והן בזמן המקדש, אנו מוצאים שוב ושוב שחוטאים בהקרבה

1. 'מטיב שירי על שיר השירים ו', ה' בהרחבה, וכן ב'העמק דבר' דברים ד', כ"א, ויקרא ט', ו', במדבר סוף פט"ו.

2. ע"ש שהרחיב הנצי"ב שזה היה חטאם של נדב ואביהוא, וחטא הר"ן אנשים הצדיקים שהצטרפו עם קורח, וחטא המקריבים בבמות בזמן המקדש ועוד כתות שונות בבית שני ובהמשך תולדות ישראל, בהעדיפם חוויית אהבה ודבקות על פני עשיית רצון ד' בדיוקו וכצורתו. ופירש בזה תוכחת הנביא הושע (בפרק ח'): "זָנַח יִשְׂרָאֵל טוֹב אוֹיֵב יִרְדְּפוּ", ובהמשך: "כִּי־הִרְבָּה אֶפְרַיִם מִזְבְּחֹת לְחֹטֵא הֵי־לוֹ מִזְבְּחֹת לְחֹטֵא: אֶכְתָּבֵלוֹ רִבִּי תוֹרָתִי כְמוֹ־זֶר נֶחֱשְׁבוּ: זָבַחַי הִבְהִי יִזְבְּחוּ בָשָׂר וַיֹּאכְלוּ ה' לֹא רָצָם". היינו: ההקרבה היא בבמות, ונעשית לשם האהבה אך שלא כדין תורה, וע"כ מאוסה.

3. ולענין גדרו של מזבח זה שעשה דוד עיין 'לבוש מרדכי' לגרמ"מ עפשטיין, סי' ע"ח

במקום אשר יבחר ד', הייתה ההתרכזות נדרשת בכיוון הכלל במחשבה וכוונה, אך לא היה הדבר אפשרי למעשה, וממילא לא נאסר, היות שלא היה במעשה ההקרבה היחידית פגיעה בכלל: "קודם שנקבע המקום לעבודת קרבן ציבור, היו הבמות מותרות לקרבן יחיד, שכל זמן שלא נקבע המקום לקדושה הכוללת אז הכללת הקדושה היא רק במחשבה ורצון הלב, וכיון שהיתה כוונתו להכלל בכלל עם ד', אז בכל מקום שהיה מוקטר מוגש היה נכלל בכלל הקדושה, ולא היה שם מעשה שמנגד למחשבתו. אבל משנקבע המקום לקדושה הכללית נאסרו הבמות, שהתיחדותו במקום, לעומת קביעות המקום הכללית, מורה היא פירוד, ואז גם אם מחשבתו תהיה פונה להכלל בכלל הקדושה הרי המעשה סותר את המחשבה, והוא מוציא מיד המחשבה ואין מועיל בו".

וב'אגרות הראיה' (ח"ג אג' תשמ"ו) מבאר יותר, שזמן ההיתר לא היה בכדי, היה לו תפקיד חינוכי באומה. בעת התקופה של בניית האומה, יש סכנה: "אם נבוא מיד אל ההכללה ונאמר: מושג האומה עולה על כל, מבלי אשר נדאג למלא את המושג הזה בכרכת ד' והשפעת הקודש, הננו הולכים ונכשלים, נאחזים בסבך אותה המסכה הנסוכה על כל הגוים, החושבים

של ה'משך' 'חכמה', בפתיחה לספר ויקרא, שיישב את דברי הרמב"ם במו"נ (ח"ג פרק מ"ו) שכתב שהקרבנות הם להרחיק לב האדם מהע"ז, לעומת האמור ברמב"ן ובעוד מקורות שהם סוד ו"ריח ניחוח", שמה שנועד להרחיק מע"ז הוא דווקא לגבי הקרבה בבמה, ע"ש].

את החיסרון שבהקרבה בבמה, במה שפוגע במרכזיות האומה והתאחדותה על פי ד', מבאר מרן הראי"ה קוק זצ"ל כך: "בהיותנו על אדמתנו, ובית עולמים היה מקום מרכז האחדות, נאסרו הבמות הפרטיות, כי גם ההתאחדות שיכולה להיות ע"י קבוצים קטנים שבבמות, מפסידה היא את יסוד אחדות האומה הכללית שבמרכז הגדול, שרק על ידה תתגלה ותתקיים תכלית חפץ ד' הגדול" ('עולת ראייה' א', עמ' רנ"ז)⁴. ועוד מבאר על כך הרב: "בכלל, התרכזות כח חיים אדיר במקום אחד שממנו משתלח כח להחיות ענפים רבים, הוא סימן למצב טוב וחיים מלאים... וזהו עניין איסור הבמות, לסמן יסוד עבודת ד' במרכזיות האומה, כדמות הלב והמוח בבעלי החיים השלמים⁵, ואז העבודה המעשית באה לתעודתה" (קבצים מכת"ק ח"א עמ' צ"ו).

לפי זה יש לשאול: מדוע היה זמן בו הותרו הבמות? ב'עולת ראייה' (א', עמ' רנ"ח) מבאר הרב שלפני שהיה מקום פיזי להתרכזות,

4. וכ"כ בעין איה ברכות א' פ"ב, כ', על דברי הגמרא "כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאילו עשאו במה". ובעין איה שבת ב' פ"ט, נ"ז, על דברי הגמ' (שבת פ"ז ע"ב) שא' מי הדברים שהתחדשו בר"ח ניסן בו הוקם המשכן היה "ראשון לאיסור הבמות", מבאר הרב ש"החטיביות המיוחדת של האומה ואחיזתה הכללית באור ד', ובדיוק המעשים ותיאור החיים על פי ד', היא היא הגורמת להמרכזיות הכללית, השמירה מהתפוצצות הכוחות והצירורים מיסוד המעשה הנקדש".

5. כוונת הרב למשל שהביא קודם לכן, לבאר ערך המרכזיות של כח החיים: "במערכת בעלי החיים אנו רואים שכל מקום שהיצור הוא יותר מרום הוא יותר מרכזי וחיינו הרבה תלויים במרכזו, וכל מקום שימעט ערכו יתפשט כח החיים שלו בכל חלק מחלקיו, וזנב הלטאה מפרכסת".

באור שבעתיים". לכן צריכה הייתה לבוא תקופה של היתר במות יחיד, שעניינה השתלמות היחידים, שרק על גביה ייבנה הכלל כראוי: "על כן מוכרחת היתה במת היחיד להיות מותרת... אמנם אחר שחזתה הנבואה ברוח קדשה שהמילוי הפרטי כבר בא לגמר בישולו באופן הראוי להיות מצטרף אל הכלליות, אז בא תור האחדות הכללית הנאדרה בקדש לעד, ובמת יחיד... גם היא נאסרה, ונקבעה קדושת בית עולמים הכללית".⁶

שהצבוריות לבדה היא יסוד הכל ובגללה הכל שרוי הכל מחול... אמנם יקרה היא לנו הכמותיות הציבורית, אבל לא מצד געגועים בהמיים המגלמים את המחשבה, כ"א בסגולה בהירה, בהעמדת הסגולה של היחידים במלוי קדושתם, בצביון קדשם ואור טהרת מדותיהם. וממכון מלא אוצר חיים כזה ראוי לבוא להכללה ציבורית, שכמותה נעשית כלי מוכשר לקבל את שפעת האורה של כל הנקלט באוצרות היחידים, המשפחות העדות והשבטים, ועושה אותם חטיבה אחת עליונה המאירה

6. להרחבה נוספת ע"ע בספר 'הדר הנביאים' לר"א שדורפי שליט"א עמוד 411-404.